

Arvostelut

Tarmo Koivisto: Mämmilä 10 - Täällä tähtikiekon alla (Osuskunta Käyttökuva, 1996)

Nyrttemmin markansa päähän päässyttä Mämmilää on vaikea arvostella, siitä on tullut osa suomalaisuuden kuvausta samalla tavoin kuin vaikkapa Seitsemän veljestä, Täällä Pohjantähden alla tai Tuntematon sotilas. Kahdessakymmenessä vuodessa Koivisto on rakentanut Mämmilän kylälle, nuoruutensa Orivedelle, vaihtrohoisen tulevaisuuden: suomalaisen yhteiskunnan muutokset ovat uskollisesti, usein vain muutaman päivän jälkijunassa toteuttaneet taitelijan Koiviston visiot. Täällä Mämmilä on saanut liki maagisen ajankohtaisuuden aurran.

Koiviston tarkka havainnointi ei kuitenkaan rajoitu päivänpolttavien puheenaiheiden paikantamiseen. Mämmilän koko muotokieli ja kerronta on niin perinjuurin suomalaista kuin voi olla, ja näin lajissa, jossa olisi tarjolla vahva amerikkalaisrooppalainen esityssperinne, monille jopa ympäröivää todellisuutta tumpi. Havainnollistetaanpää tätä Koiviston itse joskus kertomalla esimer-

killä: Ajatelkaa postilaatikkoa. Yhriä aikaa korimaisen oranssinkeltaisen peltilaatikon kanssa mieleen sarjakuvista turtu amerikkalainen leipälaatikko, jossa on polkupyörän turvaviiriä muistuttava lippusivussa. Hyvä. Mutta ajatelkaa vesipostia...

Ei, Suomessa ei ole jalkakäytävällä niitä punaisia rautatöppöjä, eikä niiden vieressä ole pysäköintikieltoa. Pidätetyt eivät saa yhtä puhelinsoittoa (pizzeriaan?) eikä puoleksisyötyä hampurilaisista heitetä kadulle.

Ei myöskään ole ihme, että monet "vain" sarjakuvahahmoina markansa aloittaneet mämmiläläiset ovat vanhetessaan tai kasvaessaan alkaneet heijastaa omaa luonnetaan, luojansa eri luonteenpiirteitä tai Koiviston suhteellisen tarkkaa näkemystä liikkeellepanevasta voimasta sellaisten hahmojen sielussa, joita ihmisrakas henkilö tuskin tahtoiskaan täysin ymmärtää. Heidä ei voi enää pakottaa tekemään itseään vastaan, heidät täytyy hyväksyä sellaisina kuin he ovat.

Niin EU-rahast, palvelupuhelimer, elämäntapamotoristit, määrärahojen leikkaukset, koulukiusaajat, ydinjätteiden sijoitusongelmat, rasistit, maatilamarkkailu kuin Suomen jääkiekkomaailman mestaruuskin saavat samalla tavoin osansa tässä albumissa, ei tuomiten, vaan inhimillisesti esitettynä. Ihmisistähän loppujen lopuksi on kyse.

Ja ihmisiä Koivisto osaa kuvata.

Kivi Larmola

Heikki Jokinen ja Kalervo Puikkinen (toim.): Suomalaisen sarjakuvan ensyklopedia Kemin sarjakuvakeskus 1996

Ennenkuin avastin tämän kirjan, muotoilin mielessäni viisi knoppikysymystä: jos Jokisen ja Puikkisen ensyklopedia muistuttaa ja tuntee 1) Alpo Juokelan sarjakuvakokeiluita, 2) Vesa Oittisen, 3) 1960-luvunlla Turussa ilmestyneen Superproten, 4) Timo Aarnialan undergroundin ja 5) vanhan Buffalo Billin, olen taipuvainen antamaan sille hyvät pisteet.

Tulos: yhästä neljä oikein. Aarniala, Buffalo Bill, Jaasola ja Oittinen ovat mukana, mutta Superprote ei esiinny hakemistossa enkä ole sitä ainakaan vielä löytänyt muualtakaan kirjasta.

Heikki Kaukorannan bibliografia "Suomalaiset sarjakuvajulkaisut 1904-1966" oli aikoinaan raamattu, joka luettiin risäiseksi. Oli jo aika saada uusi luonnollinen kotimaisen sarjakuvan hakuteos. Paljon on tapahtunut: tässä ensyklopediassa on aivan yllättävät runsaasti sarjoja ja tekijöitä, joista en ole koskaan kuullukaan. Ilan aiheita on melko lailla, mutta kaikki mukaan päässeet työt eivät ainakaan näyttöiden perusteella jääne sarjakuvan historian.

Mainittakoon muuten vertailun vuoksi, että Maurice Horn julkaisi runnerun sarjakuvansyklopediansa New Yorkissa 20 vuotta sitten ja että siinä oli melkein 800 sivua. Suomalaisessa ensyklopediassa sivuja on 180.

Toimittajat ovat onnistuneet haalimaan kirjoittajiksi asiantuntevia kykyjä. Vaivaa on nähty ja toimitustyö on hyvää. Kyseessä on lähinnä tekijänsyklopedia: pääosin hakusanoina ovat piirtäjien nimet. Tekstinsisäiset viittaukset muihin hakusanoihin

toimivat hyvin, ja lupun selkeitä hakemisto on kiitettävä sekini. Ja ainakin kaikki mainitut Rislakeista (Ensto ja Jukka) näyttävät olevan oikein.

Pienä huomautettavana voi löytää Sarjakuvasta kertovan kirjan painaminen kiittravalle lütopapertille ihmetyttää. Toisaalta: eikä tällaiselle paperille olisi voinut painaa neliväri-näytteitäkin? Timo Mäkelän suuret vinjetit ovat kyllä hauskoja, mutta vievät tilaa alkupe-räiskuvilta.

Todellinen ongelma minusta on se, että parhaistakin sarjakuvista kirjassa on mukana vain yhden ruudon näytteitä. Niistä ei sarja(?)kuvan todellinen luonne selviä ainakaan vierailijalle lukijalle. Pieni esimerkkistrippi on usein parempi kuin pitkä kirjallinen selitys. Esimerkiksi Tarmo Koiviston Mämmilän ilmiä on tästä kirjasta turha etsiä, samoin vielä legendaarisemman Pekka Puupään, josta on kirjaan (kanteen) päässyt epäaito kopio. Luulin muuten tietäväni kaiken mahdollisen Puupäästä, mutta enpähan tiennyt sitä, että Lasse Hietala russasi puhtaaksi myöhempien aikojen Pekat.

Suomalainen sarjakuva on noin 85 vuotta vanhaa, mutta tämä kirja tuntuu olevan biesman kallellaan nykypäivään päin. En mitenkään pysty todistamaan sitä, mutta tuntuu kuin joitakin sarjoja, joita jäi lapsuudessa muistin sopukoihin, puuttuisi tästä. No, ehkä ne olivat ulkomaalaisia...

Esipuheessa varoitetaan käyttämästä millimetrimittaa, mutta kyllä vaikkapa Asmo Alhon koittaminen viidellä lauseella ja yhtä monella sentillä kohoittaa kuldakarvoja, kun monesta nuoresta kokeilijasta on juttua eniten.

Kaiken kaikkiaan: tämä teos kuuluu ilman muuta jokaisen sarjistiinikin käsikirjastoon. Kelpaa keliuskella ulkomaalaisillekin!

Jukka Rislakki

Juha Herkman (toim.): Ruutujen välissä Näkökulmia sarjakuvaan Tampere University Press 1996

Tampereen yliopiston taideaineiden laitoksen järjestämä luentoseria sarjakuvasta poiki kirjoituskokouksen, joka on tervetullut lisä suomalaisen sarjakuvan tutkimukseen. Eri luentoaiheiden teksteistä koottu teos lähestyy sarjakuvaa monelta puolelta: Toisaalta kirjoittajien kirjavuuden rakia tekstit ovat yhteismitattomia eikä kirjalla ole kokoavaa teemaa - mutta eipä sellainen olisi tarpeenkaan. Akateemisten esseiden lisäksi kirjassa on Tiina Pystysen hyvin henkilökohtainen kirjoitus elämästä ja taiteesta sekä Juhani Tolvasen hauska ja informatiivinen sarjakuvan suomentamista pohdiskeleva artikkeli.

Tieteellisemmät kirjoitukset jakaantuvat sarjakuvan ilmaisan käsitteleviin ja sarjakuvaa sosiaalisena ilmiönä pohdiviin.

Herkmanin esitys sarjakuvan arvostuksen noususta ja sarjakuvan hitaasta hivuttamisesta akateemisen yhteisön mielenkiinnon kohteeksi on selkeä johdatus kirjaan.

Mannisen artikkeli harhaillee sarjakuvan ilmaisukielen esittelystä niin kauas sarjakuvan kulttuuriteorian tuomaluun, että sen olisi voinut yhtiä hyvin sijoittaa sarjakuvan sosiologisia aspekteja pohdittaviin artikkeleihin joukkoon.

Kai Mikkosen laacanilainen analyysi Tardin ja Maler'n Nestor Burma -alpparista on kokouksen antoisin ja mielenkiintoisin esse. Mikkonen vetää sarjakuvasta linjoja psykoanalyysiin, kirjallisuuteen ja kuvataiteeseen. 120, rue de la Gare avautuu kiehtovalla tavalla tudesta näkökulmasta.

Scott McCloudin Sarjakuva - näkymä on taide-kirja on näköjään tähtänyt aukon sarjakuvan perustutkimuksessa, koska valitsee tämän kirjan kirjoittajista on maininnut sen lähdelähteellössään. McCloudin kirja on suosionsa ansainnut, mutta ilahduin suuresti,

kun Mikkonen kiinnitti huomiota samaan asiaan, mikä on vaivannut minuaikin jonkin aikaa: angloamerikkalainen ja sen perässä suomalainen sarjakuvantutkimus on tyystin tietämätön ranskalaisen kielialueen vuosikymmeniä jatkuneesta tutkimusperinteestä. Vakava sarjakuvantutkimus ei todellakaan ole alkanut Eisnerin Comics and Sequential Artista. Valitettavasti kieli-muuri näyttisi olevan ylitse-pääsemätön este. Ranskalasta sarjakuvateoreettista kirjallisuutta on turha haaveillokkaan suomeksi (tai edes englanniksi), joten sarjakuvan tutkijat ranskantunneille!

Oikeastaan minulla on valittamista vain yhdestä kirjan luvusta. Teoksen kuykäisin osuus on Ilpo Lagerstedtin Masi-kirjoitelma, joka on jo lährokohdiltaan -buteralla pohjalla. Biografiscin tutkimusmerodin ansior ja heikkoudet ovat olleet melkossa jo pitkään, ja uskallanpa väittää, että tekstejä voidaan "turkia kunnollisesti" ilman tietoa tekijän taustoista. Pain vastoin siihen, mitä tekijä jälkeensä katsoo parhaaksi ilmoittaa intencioikseen, tulisi suhtautua ankanan kriittisesti.

Lagerstedtin kirjoituksen haparoivuutta eivät vähennä löysän epätasajainen kielenkäyttö ja astavirheet. Pain vastoin kuin Lagerstedt väittää, sarjakuvastriippien päiväyksellä ei ole mitään tekemistä sen kanssa, milloin piirtäjä on saanut sen valmiiksi, vaan se kertoo, minkä päivän lehdes-sä strippi on Yhdysvalloissa arkoitus julkaista. Tintin kuulento-nimisistä sarjakuvaa ei ole olemassakaan, ja lähdeluettelossa parillakin kirjalla mukana olevan tutkija Ron Goulartin sukunimi kirjoitetaan gllä, eikä cllä.

Kaiken kaikkiaan kirja kuitenkin on erinomaisen luokemisto sarjakuvasta ja kat-saus siihen, missä suomalaisessa sarjakuvantutkimuksessa nyt mennään. Lisää tällaista!

Jukka Heiskanen

Hugo Pratt: Kauriin merkin alla (Jalava, 1996)

Kaikista Prattin teoksista tämä on ehdoton suosikkini. Olen miettinyt, johtuuko se siitä, että tänä oli ensimmäinen Corto Maltese, jonka luin; ja luin yhä uudestaan. Vaiko siitä, että tarinan seuraaminen jatkosarjana Non Stop -lehdes-sä kesti niin pitkään (31.12.75-31.8.77). Luulen, että syy-nä kuitenkin on albumin kuuden luvun, tai novellin, poikkeuksellinen monikerroksi-suus. Tarinan pystyi lukemaan yhä uudestaan aina eri asioihin keskittyen. Ruutujen ilmapiiri on käsinkosketeltava, tunnelma vahva ja särötön. Henkilöt ajeltavat suvereenisti mystiikan, magian ja kulkuriromantiikan sävyttämässä maailmasaan sattuman valitsemia pää-määriä kohti. Sitä epämäärä-sinkään syväällisyys ei kuulosta lattealta heidän suustaan kuul-tuna.

Teksti puoli onkin vaikein. Heikki Kaukoranta on tarkistanut silloisen käännöksensä vastaamaan sanantarkasti Casterman-kustantamon Sous le signe du capricornen dialogia, tarkistuksessa on sitten melkein joka ainoa kupla muuttanut vähintään sanajärjestys-tään. Edellinen käännös olikin kyllä tehty eri ranskannokses-ta. Sanantarkka on sopiva ad-jektiivi, niin hyvässä kuin pahassa. Tilanteeni on sama kuin vitsikirjanuudistusta karsaasti katsoneiden, vanha versio puutteineenkin on se oikea. Muutokset eivät kuitenkaan

vähääkään vähennä teoksen viehätysoimaa.

Kauriin merkin alla on läheisintä sukua Suolaisen meren balladille (suomeksi nimellä Corto Maltese etelämere-llä) ja nämä kaksi ensimmäistä Corto-albumia todella loivat legendan Corto Maltesea, jota Pratt sittemmin laajensi eri suuntiin. Senkin vuoksi on käsittämätöntä, että näiden julkaisu albumei-na viiyyi niin pitkään, tässä-hän on Corto olennaisimmillaan.

Lieneekö Prattin kiirettä, huolimattomuutta vai ovela cliffhangeri, hän jättää meille myös arvoituksen: Onko Lokaarrhin perhettä vainonnut Crester sama mies kuin Kerster, jonka Corto kohtaa jo teoksen alussa? Kun Prattista nyt on aika jättänyt, se jäänee selvittämättä.

Kivi Larmola